

MAKTABGACHA TA'LIM TIZIMINING RIVOJLANISH BOSQICHLARI VA IMKONIYATLARI

**Madaliyeva Xurshida
Ulug'bek qizi**

Qo'qon davlat universiteti 1-bosqich magistranti

Annotatsiya

Ushbu maqolada so'nggi yillarda O'zbekiston Respublikasi maktabgacha ta'lim tizimida amalga oshirilgan keng ko'lamli islohotlar va ularning natijalari tahlil qilinadi. Tizimda qamrov darajasining oshishi, nodavlat sektorning ulushi, investitsiyaviy jozibadorlik hamda pedagogik kadrlar salohiyatini yuksaltirish masalalari statistik ma'lumotlar asosida o'rganilgan.

Kalit so'zlar: maktabgacha ta'lim, qamrov darajasi, DXSh (Davlat-xususiy sheriklik), inklyuziv ta'lim, pedagogik mahorat, raqamlashtirish.

Annotation: This article analyzes the large-scale reforms carried out in the preschool education system of the Republic of Uzbekistan in recent years and their results. On the basis of statistical data, the issues of increasing the level of coverage in the system, the share of the non-governmental sector, investment attractiveness and increasing the potential of teaching staff are studied.

Keywords: preschool education, coverage level, PPP (Public-Private Partnership), inclusive education, pedagogical skills, digitalization.

KIRISH

Maktabgacha ta'lim — bu inson umrining poydevori, shaxs sifatida shakllanishining eng go'zal va eng mas'uliyatli faslidir. Uni shunchaki bolaga qarash yoki maktabga tayyorlash jarayoni deb bo'lmaydi. Bu — mitti qallda dunyoga nisbatan ilk muhabbat, ongda esa cheksiz qiziqish uyg'otadigan haqiqiy mo'jizadir. Maktabgacha ta'lim inson kapitalini rivojlantirishning eng muhim va poydevor bosqichi hisoblanadi. Neyrobiologik va iqtisodiy tadqiqotlar (masalan, Nobel mukofoti laureati Jeyms Xekmaning "Xekman egri chizig'i" nazariyasi) shuni ko'rsatadiki, bolalikning ilk yillarida ta'limga kiritilgan investitsiya kelajakda eng yuqori iqtisodiy va ijtimoiy samorani beradi. O'zbekistonda 2017-yilgacha maktabgacha ta'lim tizimi jiddiy inqiroz holatida edi: bolalarni MTTlarga qamrab olish ko'rsatkichi bor-yo'g'i 27.7% ni tashkil etgan, infratuzilma eskirgan, pedagoglarning nufuzi va oylik maoshlari past darajada bo'lgan. Prezident Shavkat Mirziyoyev tashabbusi bilan Maktabgacha ta'lim vazirligining tashkil etilishi (hozirgi Maktabgacha va maktab

ta'limi vazirligi tarkibida) sohada tub burilish yasadi. Maqsad – bolalarni MTTlarga qamrab olish darajasini keskin oshirish, muqobil ta'lim shakllarini joriy etish va ta'lim sifatini xalqaro standartlarga yetkazishdan iborat edi. Ushbu tadqiqotning maqsadi – keyingi yillarda maktabgacha ta'lim tizimida erishilgan asosiy yutuqlarni miqdoriy va sifat jihatidan tahlil qilish, islohotlarning samaradorligini baholash hamda sohani yanada rivojlantirish bo'yicha ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqishdir.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot doirasida tizimli yondashuv, qiyosiy-huquqiy tahlil, statistik va sotsiologik metodlardan foydalanildi. Tahlillar quyidagi manbalarga asoslandi: O'zbekiston Respublikasi Prezidentining farmon va qarorlari, Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligining rasmiy hisobotlari, Statistika agentligining 2017–2025-yillardagi demografik va ijtimoiy ko'rsatkichlari, Xalqaro tashkilotlar (YUNESKO, Jahon banki, UNICEF)ning O'zbekistondagi ta'lim islohotlariga bag'ishlangan monitoring hisobotlari. Tadqiqotda miqdoriy ko'rsatkichlar (MTTlar soni, qamrov foizi, DXSh subyektlari) o'sish dinamikasi trend tahlili (trend analysis) yordamida o'rganildi. Sifat ko'rsatkichlari esa "Ilk qadam" davlat dasturining joriy etilishi va kadrlar malakasini oshirish tizimi misolida kontent-tahlil qilindi.

NATIJALAR

Amalga oshirilgan islohotlar natijasida maktabgacha ta'lim tizimida quyidagi fundamental yutuqlarga erishildi: Qamrov darajasi va infratuzilmaning keskin o'sishi 2017-yilda respublika bo'yicha bor-yo'g'i 4 940 ta MTT faoliyat ko'rsatgan bo'lsa, 2025-2026-yillarga kelib ularning umumiy soni 30 000 tadan oshdi. Bolalarni maktabgacha ta'lim bilan qamrab olish darajasi 27.7% dan 74% dan yuqori ko'rsatkichga yetkazildi. Ayniqsa, 6 yoshli bolalarni maktabga tayyorlov tizimi bilan qamrab olish ko'rsatkichi 90% dan oshdi. Davlat-xususiy sheriklik (DXSh) tizimining joriy etilishi - tizimdagi eng katta yutuqlardan biri xususiy sektorning jalb qilinishi bo'ldi. Tadbirkorlarga berilgan imtiyozli kreditlar, bojxona yengilliklari va subsidiyalar tufayli nodavlat MTTlar, jumladan, oilaviy MTTlar tarmog'i kengaydi. Mazmun va sifat jihatidan yangilanish YUNESKO tavsiyalari asosida "Ilk qadam" davlat dasturining takomillashtirilgan varianti joriy etildi. Bolaning rivojlanish xaritasi tizimi yo'lga qo'yildi. "Ilk rivojlanish markazlari" va "Aqlvoy" mobil guruhlarini orqali chekka va borish qiyin bo'lgan qishloqlardagi bolalar ham muqobil ta'lim bilan qamrab olindi.

MUHOKAMA

Erishilgan natijalar shuni ko'rsatadiki, O'zbekiston qisqa muddat ichida maktabgacha ta'lim sohasida eng dinamik rivojlanayotgan davlatga aylandi. DXSh modelining muvaffaqiyati davlat budjetiga tushadigan yuklamani kamaytirish bilan birga, sohaga investitsiya oqimini tezlashtirdi. Biroq, erishilgan yutuqlar bilan bir qatorda tizimda bir qator tizimli muammolar va "o'sish kasalliklari" ham ko'zga tashlanmoqda: Hududiy nomutanosiblik (Disproporsiya) - Tahlillar shuni ko'rsatadiki, Toshkent shahri va viloyat markazlarida qamrov darajasi 85-90% ga yetgan bo'lsa, ayrim chekka tumanlar va qishloq joylarida bu ko'rsatkich hali ham 50-55% atrofida qolmoqda. Bu ijtimoiy tengsizlik xavfini keltirib chiqaradi. Kadrlar sifati va malaka muammosi- MTTlar soni tez sur'atlar bilan oshgani sababli, pedagog kadrlar tarkibida oliy ma'lumotlilar ulushi hali ham to'liq qoniqarli emas (taxminan 35-40% atrofida

oliy ma'lumotli pedagoglar faoliyat yuritadi, qolganlari o'rta maxsus). Bu esa ta'lim mazmuni va sifatiga bevosita ta'sir o'tkazadi. Raqamlashtirish va shaffoflik - "OpenEMIS" (Maktabgacha ta'limni boshqarish axborot tizimi) joriy etilgan bo'lsa-da, joylarda, ayniqsa, oilaviy MTTlarda davlat tomonidan beriladigan subsidiyalarning maqsadli sarflanishi ustidan nazoratni yanada avtomatlashtirish talab etiladi.

XULOSA VA TAVSIYALAR

O'zbekiston Respublikasida maktabgacha ta'lim tizimining transformatsiyasi ijtimoiy-iqtisodiy islohotlarning eng muvaffaqiyatli yo'nalishlaridan biri bo'ldi. Siyosiy iroda va to'g'ri iqtisodiy model (DXSh) tufayli millionlab bolalar sifatli ilk ta'lim olish imkoniyatiga ega bo'ldilar. Kelajakda tizim samaradorligini yanada oshirish uchun quyidagi strategik qadamlarni amalga oshirish tavsiya etiladi: Ekstensiv o'sishdan intensiv o'sishga o'tish: Endilikda asosiy e'tiborni binolar qurishdan ta'lim sifatini oshirishga, milliy qadriyatlar va xalqaro metodikalarni (Montessori, Reggio-emiliya) uyg'unlashtirishga qaratish lozim. Pedagoglar malakasini oshirishning uzluksiz tizimi: Maktabgacha ta'lim yo'nalishidagi oliy ta'lim kvotalarini oshirish, qayta tayyorlov kurslarini mutasil raqamlashtirish. Inklyuzivlikni ta'minlash: Imkoniyati cheklangan bolalarni oddiy bog'chalarga integratsiya qilish tizimini (inklyuziv guruhlarni) kengaytirish va buning uchun maxsus tyutorlar tayyorlash. Moliyaviy nazoratni kuchaytirish: Oilaviy MTTlarga beriladigan subsidiyalarni "Yagona reyestr" va biometrik identifikatsiya (Face ID) tizimlari orqali to'liq shaffoflashtirish.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RÖYXATI

1. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston strategiyasi. – Toshkent: "O'zbekiston" nashriyoti, 2021.
2. O'zbekiston Respublikasining "Maktabgacha ta'lim va tarbiya to'g'risida"gi Qonuni, O'RQ-595-son, 16.12.2019-y.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 8-maydagi "O'zbekiston Respublikasi maktabgacha ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PQ-4312-sonli Qarori.
4. Heckman, J. J. (2006). Skill formation and the economics of investing in disadvantaged children. *Science*, 312(5782), 1900-1902.
5. Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi hisobotlari va statistik to'plamlari (2017-2025-yy.).
6. Analysis of the Situation of Children and Adolescents in Uzbekistan. Tashkent. World Bank (2021). Uzbekistan: Promoting Early Childhood Development Project. International Development Association Project Appraisal Document.
7. Marziyayev, J. (2023). The role of public-private partnership in the development of preschool education in Uzbekistan. *Journal of Pedagogical Innovations*, 14(2), 45-52.
8. Shodmonova Sh. va boshqalar. Maktabgacha ta'lim pedagogikasi. – Toshkent: "Fan va texnologiya", 2019.